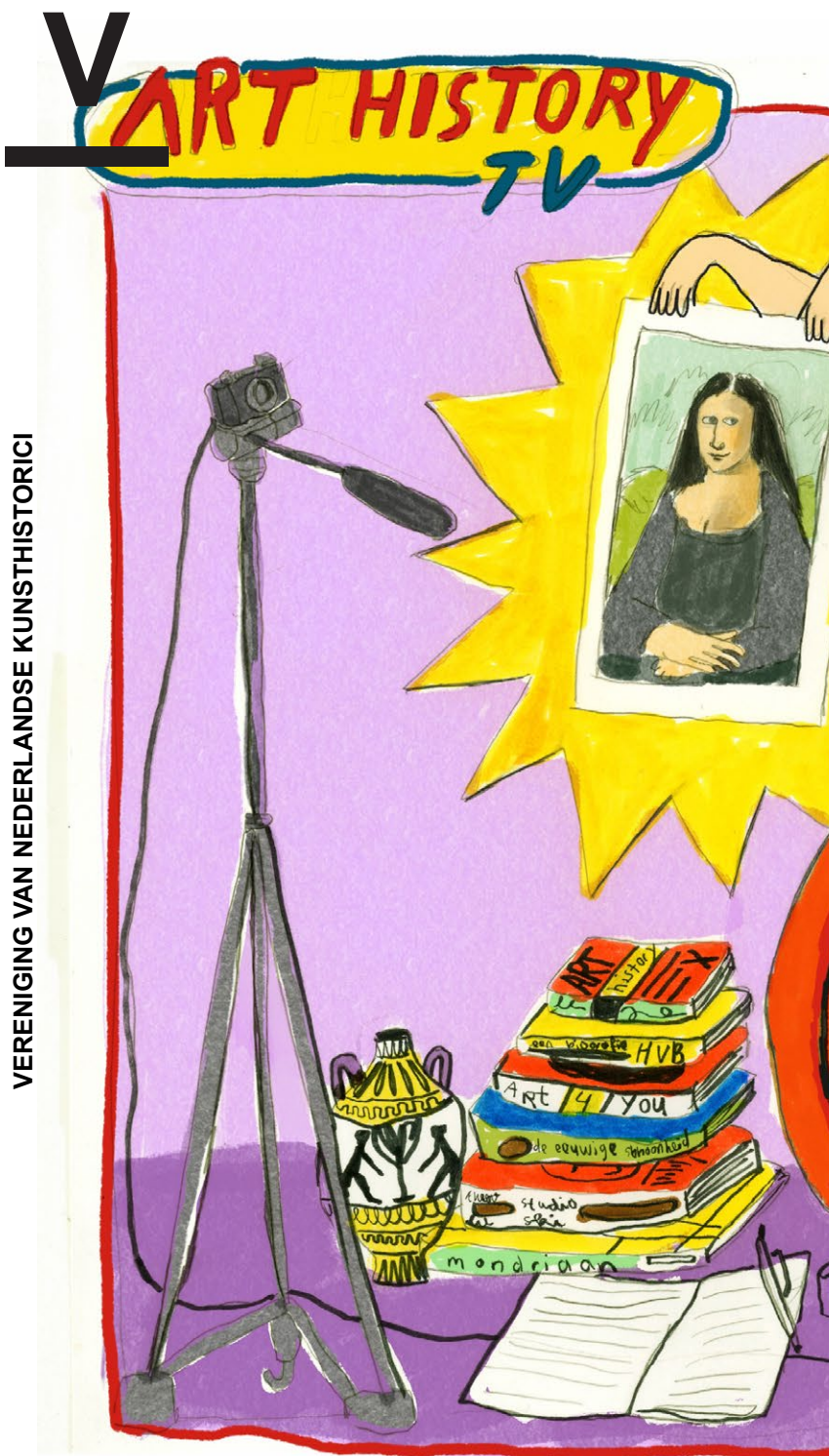

N

Bulletin *Kunsthistorici*

Workshop fondsenwerving
voor zelfstandige
kunsthistorici

P. 3

Kunstonderwijs:
de bakermat van ons vak

P. 4

THEMAKATERN:
De eenzame onderzoeker

Zelfstandige onderzoekers
aan het woord

P. 9

Hoe verkoop je je onderzoek
aan een museum?
Tips uit de praktijk

P. 16

en meer...

VAN DE REDACTIE

Zelf dacht ik, jaren geleden inmiddels, tijdens het schrijven van mijn afstudeerscriptie (ik was een veulen dat nog nauwelijks tien stappen van z'n moeder verwijderd was geweest) dat ik het mysterie van de *portraits de fantasie* van Fragonard wel even had opgelost. Die portretten waren niet, zoals door de groten in de literatuur werd aangenomen, een serie in Frans Hals-achtige stijl nageaapte tronies in fantasierijke kostuums, maar juist bedoeld als pendants van zeventiende-eeuwse voorgangers. Ik moet toch zeggen, nu ik er weer aan terugdenk, zo gek was die conclusie eigenlijk niet. Maar behalve door mijn scriptiebegeleider werd mijn enthousiasme door weinig anderen gedeeld. Leurend met m'n onderzoekje, koesterde ik de hoop het ergens gepubliceerd te krijgen. Tevergeefs, niemand wilde het hebben. Mijn vermeende onderzoekstalent ruilde ik daarna gauw in voor de pen; schrijven ging me vele malen vlotter af dan archieven doorspitten. Daarom: respect voor alle eenzame

onderzoekers onder jullie die ondanks dat ze meerdere keren nul op het rekest kregen toch doorgaan met onderzoeken. En mocht je nou toevallig nog wat ergens achterin in een la bewaren: in dit Bulletin Kunsthistorici met als thema De eenzame onderzoeker vind je heel veel informatie over hoe je je ontdekkingen aan de man kunt brengen. Zo gaat Jochem van Eijdsen in zijn artikel in op de manieren om met je werk de boer op te gaan en wat daarbij de overwegingen kunnen zijn. Ben je er al over uit en wil je je werk verkopen aan een museum? Epcó Runia geeft tips uit de praktijk. En belangrijk om te weten: als eenzame onderzoeker sta je niet alleen. Dat laat Froukje van der Meulen zien door twee van hen aan het woord te laten over hun ervaringen.

Namens de redactiecommissie,

*Lisette Luijkx
zelfstandig kunsthistorisch tekst-
schrijver en (eind)redacteur.*

Workshop fondsenwerving voor zelfstandige kunsthistorici

Donderdag 19 mei 2022

Locatie: Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam

Op donderdag 19 mei organiseert de sectie Zelfstandigen van de VNK een workshop fondsenwerven. Heb jij als zelfstandig kunsthistoricus een goed idee voor een tentoonstelling, publicatie of evenement? En blijft dat idee in de la liggen omdat je niet weet hoe je aan financiering kunt komen? Schrijf je dan in voor de workshop fondsenwerven!

De workshop wordt verzorgd door **Beatrice Puijk**, fondsenwerfer voor culturele instellingen, en **Frederieke Jeletich-Visser**, zelfstandig kunsthistoricus en cultureel ondernemer. Beiden hebben veel ervaring met het aanvragen van fondsen, zowel voor eigen projecten als voor opdrachtgevers.

In de workshop vertellen Beatrice en Frederieke je over de verschillende financieringsvormen die er zijn. Welke eisen stellen culturele fondsen en hoe zorg je dat jouw plan aanspreekt? Hoe stel je een goede begroting op? Natuurlijk komen er ook veel praktijkvoorbeelden voorbij.

Na deze workshop heb je voldoende handvatten om een eigen aanvraag en projectplan op te stellen. Vragen kun je vooraf insturen en ook tijdens de workshop is er voldoende gelegenheid om Beatrice en Frederieke het hemd van het lijf te vragen. Na afloop kunnen we onder het genot van een drankje napraten en ervaringen uitwisselen.

- ♦ **WANNEER:** donderdag 19 mei, van 15.00 uur tot 17:00 uur, met aansluitend een borrel
- ♦ **WAAR:** Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam
- ♦ **VOOR WIE:** Voor VNK-leden. Wil je graag meedoen maar ben je nog geen lid? Meld je dan snel aan via secretaris@kunsthistorici.nl
- ♦ **KOSTEN:** €12,50 euro, inclusief borrel.
- ♦ **AANMELDEN:** Mail naar secretariaat@kunsthistorici.nl en vermeld daarbij of je wel of geen VNK-lid bent. Je inschrijving is definitief na betaling. Heb je vragen? Mail dan naar zelfstandige@kunsthistorici.nl.

Kunstonderwijs: de bakermat van ons vak

Door VNK-e

In deze vierdelige artikelenreeks brengen publiekskunsthistorici het belang van de VNK-e voor het vak kunstgeschiedenis onder de aandacht – in een pleidooi voor een doorlopende leerlijn in het onderwijs. Dit is de eerste aflevering.

In het Educatie-themanummer van het *Bulletin Kunsthistorici* in 2016 verwoordde oud-voorzitter Annette de Vries het belang van de VNK-e aldus: ‘Niet het onderwerp, maar de verhalende overdracht van kennis is medebepalend voor de kracht van een kunstwerk’.

Nieuw draagvlak gevraagd

Omdat musea nu eenmaal de bewaarders zijn van ons mobiele erfgoed, richten de ogen vaak daarop als het gaat om de overdracht van kunsthistorische inhoud. Blockbusters, toepaankopen, bezoekersaantallen, vrienden, donateurs, het oudere, hoogopgeleide ‘kernpubliek’: heel waardevol maar ook kwetsbaar, zo legde de coronaperiode recent pijnlijk bloot. Het wordt hoog tijd

“Het onderwijs is de eerste en enige plek waar je toekomstig publiek kunt bereiken, enthousiasmeren en klaarstomen voor de musea van de toekomst.”

om bij nieuwe, jongere doelgroepen draagvlak te creëren voor het fenomeen museum. Anders komt er geen follow-up voor het huidige publiek en droogt het museumbezoek in de komende jaren op. De remedie ligt enerzijds bij de musea zelf, die hun relevantie voor deze publieksgroepen kunnen bewijzen door meer in te

zetten op inleving, emotie en interactie dan op kennis ‘zenden’. Anderzijds is het onderwijs de eerste en enige plek waar je toekomstig publiek kunt bereiken, enthousiasmeren en klaarstomen voor de musea van de toekomst.

Doorlopende leerlijn

Ook de universitaire vakgroepen kunstgeschiedenis zijn gebaat bij nieuwe aanwas: de aanloop is tanende en slechts weinig studenten kiezen na de minor voor de overdracht van hun vak. Algemeen ligt de toenemende ‘ongeleterdheid’ op het gebied van kunst, cultuur en geschiedenis op de loer. Een vicieuze cirkel,

“De toenemende ‘ongeleterdheid’ op het gebied van kunst, cultuur en geschiedenis ligt op de loer.”

die wij als VNK-e willen doorbreken door op te komen voor goed onderwijs in ons mooie vak, kunstgeschiedenis. Dat betekent: de urgentie benadrukken van een doorlopende leerlijn van basisschool tot universiteit. Maar hoe dan? We beginnen bij de basis: het primair onderwijs.

Vrijblijvendheid troef

In het curriculum van het primair onderwijs (voorheen: kleuter- en basisonderwijs) zijn momenteel voor kunstzinnige oriëntatie drie kerndoelen geformuleerd:

- Kerndoel 54: de leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.
- Kerndoel 55: de leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- Kerndoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Hoe en in welke mate een school deze doelen bereikt, is nergens gespecificeerd. De kerndoelen krijgen veelal vorm in het vak beeldende vorming, verzorgd door de leerkracht of, indien aanwezig, een kunstvakdocent. Sommige scholen werken met een externe aanbieder. Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing maken geen deel uit van curriculum noch van de doorlopende leerlijn. Omdat

“Omdat voor ons vak geen competenties in de kerndoelen zijn opgenomen, heeft het kunstonderwijs een vrijblijvend karakter.”

Herziening kunstonderwijs met Curriculum.nu

De afgelopen jaren hebben leraren en schoolleiders voorstellen opgeleverd voor de herziening van het landelijk curriculum voor alle vakken in het basisonderwijs (po) en onderbouw voortgezet onderwijs (vo). Bottom-up dus, en dat is een unicum. Het ontwikkelteam voor het leergebied Kunst & Cultuur deed voorstellen voor beeldende vorming, ckv (culturele en kunstzinnige vorming), dans, drama, handvaardigheid, kunst algemeen/kunstgeschiedenis, muziek, tekenen en textiel. In het definitieve voorstel – een doorlopende leerlijn van po naar bovenbouw vo – gaat artistieke ontwikkeling hand in hand met creativiteit en is er samenwerking tussen het maken van kunst (de kunstpraktijk – maken en betekenis geven) en het denken over kunst (de kunsttheorie – meemaken en betekenis geven).

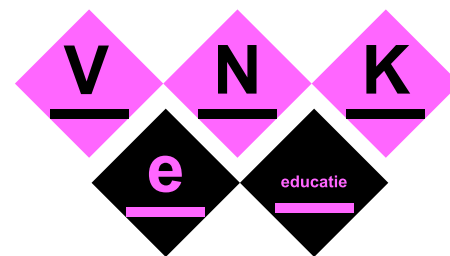
Artistieke ontwikkeling is namelijk niet los te zien van het creatieve proces dat de leerling doorloopt. Bij het onderdeel ‘meemaken en betekenis geven’ ervaren leerlingen dat kunst en cultuur onlosmakelijk verbonden zijn met het bestaan, en als onderdeel van hun identiteit bijdragen aan wie ze zijn. Ze komen in aanraking met een kunst- en cultuurhistorische context en leren uitingen te bevragen, te waarderen, betekenis te geven en zich ertoe te verhouden. Doordat leerlingen verbanden leren leggen tussen ‘maken en betekenis geven’ en ‘meemaken en betekenis geven’, komen praktijk en theorie meer in balans.¹

¹ Curriculum.nu (2019, 10 oktober)

Kritische blik van VNK-e

Om het proces te voeden en bij te sturen, stelden vakverenigingen voor beeldende vorming, dans, drama, muziek én kunstgeschiedenis een eigen visiedocument op en gaven zij feedback op elk tussenproduct van het ontwikkelteam. Ook de VNK-e heeft als vakvereniging voor kunstgeschiedenis en kunsttheorie kritisch gereageerd op de visie en voorstellen, bij monde van VNK-e-bestuurslid Niels Nannes (UU) en Marie-Thérèse van de Kamp (UvA), vakdidactici Kunstgeschiedenis aan de universitaire lerarenopleiding.

In december 2021 is in opdracht van het ministerie van OCW op basis van de voorstellen gestart met de actualisatie van de kerndoelen en examenprogramma's. Helaas moeten de kunstvakken nog even wachten, nu vakken met urgentie, waaronder Nederlands en wiskunde, voorrang krijgen.

voor ons vak geen competenties in de kerndoelen zijn opgenomen, heeft het kunstonderwijs een vrijblijvend karakter. Elke school bepaalt zelf óf het wordt aangeboden en zo ja, in welke vorm.

In de praktijk

Hoe vrijblijvend kunstonderwijs momenteel is, ervaart VNK-e-bestuurslid en kunsthistoricus Sara Backer helaas vaak in haar praktijk. Ze geeft interactieve en creatieve workshops kunstbeschouwing aan jonge kinderen. Scholen staan vaak wel open voor losse workshops of een reeks passend bij een thema binnen het eigen programma, maar implementatie binnen de leerlijn blijkt vaak een stuk moeilijker door gebrek aan (geld voor) vakdocenten en de strakke vormgeving van het huidige curriculum.

Verwondering en nieuwsgierigheid

Toch is elke workshop weer een kans om jonge kinderen te betrekken bij kunst als cultureel erfgoed. Dat vergt wel een andere benadering dan ‘volwassen’ kunsthistorici gewend zijn. Sara: “Kunsthistorische volledigheid is niet aan de orde. Belangrijker is dat kinderen zich verwonderen en nieuwsgierig worden. Samen kijken we naar een schilderij om zo aansluiting te vinden bij hun belevingswereld. Hierbij vertel ik kunsthistorische verhalen op een kindvriendelijke en vooral interactieve manier - de spanningsboog is kort - en gaan kinderen op basis van het kunstwerk zelf aan de slag.”

Sara's programma's zijn een combinatie van kennisoverdracht, samen kijken en zelf creëren. Kinderen doen diverse vaardigheden op, zoals:

- Leren kijken
- Verschillen en overeenkomsten benoemen
- Meningsvorming
- Naar elkaar luisteren
- Verbeeldingskracht

“De energie die vrijkomt zodra je de kinderen ‘hebt’, als ze verwondering ervaren, die is magisch.”

Inspiratie omzetten in creativiteit

Deze kunstbeschouwingsworkshops bieden bovendien kansen aan kinderen die thuis niet in aanraking komen met kunst en cultuur. Sinds de opheffing van de Amsterdamse Kunstkijkuren (en aanverwante projecten elders in Nederland) is museumbezoek via de basisschool immers weer net zo vrijblijvend geworden als het kunstonderwijs zelf.

Een workshop brengt leerlingen in contact met kunst buiten de museale context. Sara neemt meestal fysieke reproducties van schilderijen mee, zoals posters, geplastificeerde afbeeldingen en ansichtkaarten. “De vorm maakt helemaal niet uit; het is jouw verhaal dat de kinderen boeit. Lesgeven aan deze jonge doelgroep vergt aanpassen, zowel wat betreft de inhoud als de vorm van de les die je

aanbiedt. Maar de energie die vrijkomt zodra je de kinderen ‘hebt’, als ze verwondering ervaren, geraakt worden en nieuwe dingen leren, die is magisch.”

Kunstonderwijs van de toekomst

“Mijn hoop is dat, nu de voorstellen van het ontwikkelteam Kunst & Cultuur voor het primair onderwijs worden opgepakt door de SLO¹, er eindelijk een doorlopende leerlijn voor de beeldende kunstvakken komt. Geïntegreerd in het curriculum, dus niet alleen een plakwerkje als er eens een kunstthema is op school. Dat kunst ingezet wordt als vast dagonderdeel of bijvoorbeeld bij een taalles. Mét ruimte voor kunstvakdocenten en inclusief een sterke rol voor kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing. Dat betekent erkenning voor ons vak, maar is daarnaast een noodzakelijke voorwaarde voor nieuwe aanwas van studenten, docenten en museumbezoekers. En daarmee van Nederlanders die zich verantwoordelijk voelen voor en verbonden voelen met hun culturele erfgoed in de toekomst.”

¹ Stichting Leerplan Ontwikkeling.

V

N

K

THEMA KATERN:

**De eenzame
onderzoeker**

COLUMN

Vingerhoedjes

Vingerhoed, Cornelis Coutrier, ca. 1735. Collectie

Door Lisette Luijkx

Dat het pad van de kunsthistoricus een eenzame aangelegenheid is, is jullie vast niet vreemd. We snuffelen in archieven, in literatuur, aan de kunstwerken zelf niet te vergeten, en doen dat vaak in volslagen solitude. Uiteraard tijdens kantooruren, maar een beetje kunsthistoricus zit in diens vrije momenten natuurlijk ook kunsterige feitjes na te pluizen, als een vingerhoedjesverzamelaar struinend over stoffige brocantes, speurend naar dat ene nog nooit eerder geziene exemplaar waar alle andere vingerhoedjesverzamelaars scheel van jaloezie van gaan kijken.

Dat wij kunsthistorici graag solo opereren is opvallend. Leent ons vak zich daar goed voor, dat we ons op onbewoonde onderzoekseilandjes stationeren? En de gevonden informatie ook het liefst voor onszelf houden tot hét moment van openbaar maken aanbreekt? Zijn we soms bang dat een andere kunsthistoricus er met onze vers ontdekte feitjes vandoor gaat?

Hoe dan ook, hosanna als je eindelijk van je eiland af komt en je onderzoeksresultaten jubelend ontvangen worden. Dat er dan een tentoonstelling van komt. En een boek. Of wel ja, een serie!

En dat je – maar dat is echt puur gemijmer – dat je de doorbraak in het vak, dat van jóú komt, ja alléén van jou, mag komen toelichten in ‘s lands best bekeken praatprogramma van dat moment. Prime time. “Vertel eens, hoe heb je deze – ik mag wel zeggen - méésterlijke vondst gedaan?” En dat je dan behoorlijk nonchalant doch gewichtig uit de doeken doet dat het allemaal ooit begon met die puur toevallige ontdekking van dat ene vage, op het eerste oog nietszeggende monogrammetje linksonder op dat verkreukelde prentje uit een boekje dat je jaren geleden op een druilerige middag op de kop tikte in een achteraf gelegen tweedehands boekwinkel in een buitenwijk van Antwerpen. De start van slepend onderzoek, dat je uitvoerde eenzaam en alleen op een tochtige zolder. Gastheer en publiek hangen aan je lippen. Nou, wie droomt daar niet van? Stiekem?

Daar dromen we allemaal van. Maar voor de meesten van ons blijft het daarbij. We snuffelen, we pluizen, we grasduinen en we schuimen nog wat meer, maar

het gros van onze opgedoken vingerhoedjes zullen nooit het daglicht zien. Tot grote ergernis van menigeen, natuurlijk. Want wat als je de waarheid hebt gevonden en alle anderen denken nog steeds dat de wereld plat is? Dat de Nachtwacht helemaal niet afgesneden is. Dat een schilderij niet van die ene bekende schilder is, maar van zijn neef met dezelfde naam. Dat een museum van een bepaalde negentiende-eeuwse kunstenaar met een afgesneden oor waarvan jij zojuist hebt ontdekt dat diezelfde kunstenaar typische witte verfstipjes plaatste bóvenop de gedroogde verf, je doodgemoedereerd afwimpelt: die verf bestond toen nog niet. De onbenullen.

Wat doe je dan? Dan mail je de VNK (waarvoor dank) en ga je gewoon door. Met je onderzoek. Of je begint een nieuw onderzoek, waarom ook niet. Er is altijd nog wel ergens een zeldzaam vingerhoedje of ander kleinood om te besnuffelen. Want dat is immers onze aard. Kunsthistorici, die typische solisten, een stelletje eenzame onderzoekers.

Zelfstandige onderzoekers aan het woord

Door Froukje van der Meulen

Als zelfstandig onderzoeker beschik je over de oneindige luxe om vanuit je eigen nieuwsgierigheid mooie projecten op te zetten. Maar in die schijnbaar grenzeloze vrijheid schuilt ook meteen de grootste valkuil. Wie zit er op je idee te wachten? Waar breng je je plan voor een publicatie of tentoonstelling onder? Sluit je je aan bij een andere partij, met het risico de zeggenschap over jouw idee (deels) uit handen te geven? Wie vormt je klankbord, als je geen collega's hebt? Julie Hengeveld en Marjan Pantjes vertellen over hun ervaringen.

Julie Hengeveld:

“Het is een kwestie van hengeltjes uitwerpen, ontmoedigd en bemoeidigd worden.”

Marjan Pantjes:

“Zelfstandig is niet hetzelfde als alleen”

Julie Hengeveld

Van 2010 tot 2016 woonde ik op Curaçao. Toen ik terugverhuisde naar Nederland, wilde ik iets doen met het Curaçaosch Museum, dat is opgericht in 1947 en een schilderijencollectie heeft opgebouwd met werken van onder andere Hendrik Chabot, Carel Willink, Isaac Israëls, Edgar Fernhout en Jan Sluyters. Ook werden er spectaculaire tentoonstellingen naar Curaçao gehaald, dankzij de hechte samenwerking tussen de directeur van het Stedelijk Museum, Willem

“Ook al ben ik geen starter meer, ik voel: ik sta pas aan het begin!”

Sandberg, de bestuursvoorzitter van het Curaçaosch Museum, Chris Engels, en de Sticusa, de Stichting voor Culturele Samenwerking tussen Nederland, Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen.

De geschiedenis van het museum, de herkomst van de kunstwerken en de Sticusa fascineren me. Het is onontgonnen gebied, dat nooit goed is opgetekend. Naar aanleiding van het zeventigjarig bestaan van het museum in 2018 mocht ik een publicatie maken over het ontstaan en de beginjaren van het museum. Daarna vond ik dat het onderwerp meer aandacht verdiende, dus schreef ik verder, in mijn eigen tijd, als de kinderen naar school of naar bed waren. Zo heb ik in eigen beheer nog drie publicaties uitgegeven over belangrijke episodes in de geschiedenis van het museum. Het liefst zou ik dit onderwerp uitdiepen tot een proefschrift en

een compleet collectieoverzicht publiceren. Ik wil ruchtbaarheid geven aan de bijzondere collectie die nu onder niet al te beste omstandigheden in Curaçao hangt. Want vanuit kennis en aandacht volgt hopelijk ook de stap naar conservering en behoud. Maar hoe pak ik het aan, zodat ik er ook nog een vergoeding aan overhoud? Daar worstel ik nog mee. Ik werk ondertussen ook vrijwillig als conservator voor het Edams Museum, dus mijn tijd is beperkt.

Naar aanleiding van het aankomende vijfenzeventigjarig bestaan van het museum, in 2023, is besloten om het

museumgebouw te restaureren en een kerncollectie naar Nederland te sturen voor conservering en onderzoek. Deze wordt vervolgens gepresenteerd in het Chabot Museum. Hopelijk biedt deze aanleiding ook voor mij een kans, evenals een aanvraag bij het Mondriaan Fonds voor een bijdrage Curator Beschouwer. Het is een kwestie van hengel-tjes uitwerpen, ontmoedigd en bemoedigd worden. Het ligt in mijn aard om er positief tegenaan te kijken, al vind ik het lastig om mezelf zichtbaar te maken. Toch heb ik een vlamme ambtie. Ook al ben ik geen starter meer, ik voel: ik sta pas aan het begin!

Marjan Pantjes

Vlak voor de coronacrisis, in 2019, schreef ik mij in bij de Kamer van Koophandel. Op die manier kon ik als zelfstandig kunsthistoricus aan de slag gaan bij onder andere Stedelijk Museum Alkmaar, waar ik een bijdrage leverde aan de tentoonstelling *Allart van Everdingen (1621-1675: Meester van het*

ruige landschap (nog te zien t/m 8 mei!). Ik onderzoek, schrijf, cureer en adviseer over kunst uit de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw, met een toenemende focus op prenten. In de afgelopen drie jaar ben ik slechts bescheiden succesvol geweest als zelfstandige, mede vanwege de coronacrisis. Desalniettemin heb ik enkele nuttige inzichten opgedaan.

“Laat zien wat je doet, wees vindbaar op jouw domein en wees specifiek over jouw talent.”

Ik vond het zowel fascinerend als spannend om te beginnen als zelfstandige. Het spreekt me aan om op verschillende plekken te komen, mensen te leren kennen en op projectbasis te werken. Tegelijkertijd is er de onzekerheid dat je zelf de kar moet blijven trekken en je, zeker in het begin, niet veel hebt om op terug te vallen. Ik besloot mijn projecten te combineren met een part-time baan in loondienst: ik werkte drie dagen als projectmanager bij een organisatieadviesbureau en de andere twee dagen waren voor mijzelf om in te vullen. En dit was zeker niet alleen voor de rust van een vast salaris, maar ook ontwikkelde ik bij het bedrijf vaardigheden rondom communiceren, het halen van deadlines en samenwerken. Die waren één op één overdraagbaar naar het werken als zelfstandige.

Hoe meer ik me erin verdiepte wat het betekent om als zelfstandige projecten te doen, hoe meer ik merkte dat zelfstandig niet hetzelfde is als alleen. Je bent onafhankelijk maar vliegt beslist niet solo. Je hoeft niet alles alleen te weten, alleen te kunnen, alleen te bedenken. Alleen kom je niet verder. Dit kan heel praktisch zijn. Bijvoorbeeld: ben je, net als ik, geen kampioen met belastingen? Investeer dan in een sessie met een boekhouder waarin je gericht advies kunt vragen over jouw situatie. Ook waren de interactie en samenwerkingen met mensen in mijn netwerk cruciaal. Ik heb veel gehad aan gesprekken met collega-zelfstandigen, waarin je samen kunt sparren en ervaringen deelt, bijvoorbeeld over hoe je het met een opdrachtgever kunt hebben over budget en op welke manier je afweegt of je een geboden opdracht aanneemt. Wat tot slot goed helpt? Iets wat mijn zus me leerde over LinkedIn: *work out loud*. Laat zien wat je doet, wees vindbaar op jouw domein en wees specifiek over jouw talent. Zo help je niet alleen jezelf, maar versterk je ook het netwerk als geheel.

ART HISTORY TV

‘Kunstkennis te koop!’

Door Jochem van Eijsden

Het idee van de eenzame onderzoeker roept een beeld op van een teruggetrokken persoon op zijn of haar kamertje, devoot gericht op een afgebakend stukje kunstgeschiedenis. Maar de houdbaarheid van dit beeld komt in het geding als we nadenken over de financiële implicaties van deze afzondering. Sowieso is het zonde dat dergelijk onderzoek maar beperkt aandacht krijgt. Een kunsthistorisch vorser moet dus de boer op... Maar welke paden zijn er te bewandelen en welke overwegingen geven daarbij richting?

Het pad uitstippelen

Het pad dat een onderzoeker voor langere tijd zekerheid geeft is de combinatie met een aanstelling bij een museum, universiteit of andere instelling. Helaas is dit voor enkele uitverkorenen weggelegd, en vaak is het zelfs zo dat de desbetreffende onderzoeker op die plek kwam omdat hij of zij al was begonnen aan het onderzoek. Onder de streep betekent

dat dus dat het belangrijk is om als onderzoeker initiatief te tonen en gewoon maar te beginnen met een promotietraject. Dit zonder (beklonken) zicht op financiële vergoeding voor het onderzoek. Hij of zij moet de werkzaamheden vervolgens wereldkundig maken.

“De meest succesvolle manier van een kunsthistorisch onderzoek onder de aandacht brengen is het omkatten tot een tentoonstelling.”

Naar binnen of naar buiten?

De vraag is vervolgens of je je richt op de kunsthistorische binnenwereld, of (ook) op de buitenwereld. Wat betreft dat laatste is het helaas voor kunsthistorici

klaarblijkelijk lastig om vindbaar te zijn voor mediaredacties, laat staan in de Rolodex terecht te komen. Bij de aanstaande – inmiddels gerealiseerde – aankoop van Rembrandts Vaandeldrager werd op 8 december jongstleden bij de talkshow *Op1* dan ook niet een expert uitgenodigd, die met zijn aanwezigheid op nationale televisie reclame had kunnen maken voor zichzelf, maar Alexander Pechtold. Maar goed, zelden is zo’n media-optreden echt voor het onderzoek dat je als kunsthistoricus doet. Judith Noorman had vorig jaar dan ook geluk toen zij in het kielzog van NWO-directeur Marcel Levi bij zijn maandelijkse rubriek haar onderzoek uit de doeken mocht doen. Overigens is het geringe aantal kunsthistorici dat zich aanmeldt voor de rubriek ‘De jonge doctor’ van het radio 1-programma *Kelder en Co* opvallend. Bij dit programma vertellen promovendi over hun onderzoek. De vraag is of dit gebrek aan kunsthistorici bij dit programma ligt aan de scope van de redactie of aan de assertiviteit van promovendi in de kunstgeschiedenis. Maar even uitzoomend op deze

buitenwereld: alhoewel het nobel en wenselijk is om ook andere mensen dan kunsthistorici te verblijden met jouw onderzoek, valt er weinig inhoudelijk werk te halen in die buitenwereld. Niet iedereen kan Frans Grijzenhout zijn en zijn onderzoek ten toon spreiden in een programma als *Kunstraadsels*. Wanneer er dan een optreden is in de media hoopt de onderzoeker toch stiekem dat dit bijdraagt aan een grotere bekendheid of interessantere *track record* voor, wederom, de eigen kunsthistorische kring.

Vele wegen

De paden die men als eenzame onderzoeker kan bewandelen binnen het werkveld van de kunsthistorici zijn welbekend: deelnemen aan symposia, lezingen geven en artikelen gepubliceerd krijgen in de kwaliteitsvakbladen. Daarnaast werkt het goed om een beurs of fellowship in de wacht te slepen van een gerenommeerd instituut. Veel eerder in het proces, maar minstens zo belangrijk: het kiezen van een bekend of mediageniek onderwerp. De meest succesvolle manier van een kunsthistorisch onderzoek

inhoudelijk onder de aandacht brengen is echter het omkatten tot een tentoonstelling. Jouw werk is dan voor iedereen toegankelijk en het levert ook nog een economisch (hopelijk renderend) product op. Er is geen enkel ander kunsthistorisch product waarvoor reclames worden gemaakt op televisie, radio en abri's. De gemiddelde bezoeker zal niet (willen) weten uit wiens koker het komt, maar het gegeven dat een dergelijk onderzoeksproduct zo'n grote reikwijdte heeft, heeft zijn weerslag op bekendheid van de onderzoeker in de kunsthistorische gemeenschap.

Ongebaande paden

Als de eenzame onderzoeker echter wil of moet volharden in zijn 'eenzaamheid' is daar gelukkig ook het wereldwijde web. Hierop kan de onderzoeker op eigen houtje aandacht genereren voor het gedane werk. Een voorbeeld van een promovendus die via sociale media haar onderzoek aan de man bracht is Miranda Bloem. Na afloop van haar promotie in 2015 twitterde zij er lustig op los met haar account

@Zweder_Masters, vernoemd naar haar promotieonderwerp de boekverluchters Meesters van Zweder van Culemborg. Judith van Gent, hoofd collecties & onderzoek bij het Amsterdam Museum, onderhoudt nog steeds een website over haar onderzoek naar Bartholomeus van der Helst, waarvoor zij in 2011 haar doctoraatsbul behaalde.

Maar het springt in het oog (of eigenlijk juist niet) hoe weinig kunsthistorici sociale media gebruiken om hun onderzoek over het voetlicht te brengen. Je zou verwachten dat een groot aantal kunsthistorici hun weg heeft gevonden naar Youtube of Spotify om daar in vlog of podcasts meer te vertellen over het onderzoek dat zij doen...

'Niet het eindpunt maar de tocht'

De kern van het krijgen van aandacht ligt in alle gevallen in het krijgen van erkenning voor de voortgebrachte onderzoeksresultaten, of in ieder geval voor de moeite. Het lijkt daarbij belangrijk om te bepalen waarom je je onderzoek onder de aandacht wilt brengen. Vind je dat

“Maar let tijdens het behalen van je doelen ook vooral ook op het uitzicht, de ontmoetingen en het voer voor anekdotes, ander raas je jezelf voorbij.”

iedereen in je vakgebied kennis moet nemen van je onderzoeksresultaten? Vind je jezelf een prima kunsthistoricus, maar wil je eigenlijk wat meer werk? Of acht je het noodzakelijk dat de hele wereld afweet van jouw bevindingen? Het antwoord op die vragen is een richtingaanwijzer op jouw routekaart naar een succesvolle bestemming voor je onderzoek. Maar let tijdens het behalen van je doelen ook vooral ook op het uitzicht, de ontmoetingen en het voer voor anekdotes, ander raas je jezelf voorbij.

Over de illustrator Saskia Janssen

Saskia Janssen tekent onder de naam Studio Ski. In 2016 studeerde ze af aan de HKU, richting illustratie. Naast werk in opdracht voor diverse kranten (Volkskrant, De Morgen, AD, Parool) maakt ze ook genoeg werk in haar eigen tijd. "Mijn werk zou je kunnen omschrijven als een kritische, ironische blik op de hedendaagse moderne samenleving. Met veel kleur en een kinderlijk handschrift leg ik herkenbare, vaak ongemakkelijke taferelen vast."

Het favoriete werk van Saskia is momenteel de serie (die nog steeds groeit) Griekse vazen met kinderfiguren erop: "Expensive vases for children".

website: studioski.nl
Instagram: [studio.ski](https://www.instagram.com/studio.ski)

FITGIRL

Hoe verkoop je je onderzoek aan een museum?

Tips uit de praktijk

Door Epco Runia, hoofd collectie en educatie bij Museum Het Rembrandthuis

Bedenk een tentoonstelling

Een tentoonstelling is geen boek. Dat klinkt misschien flauw, maar is toch niet helemaal overbodig om op te merken. Veel thema's lenen zich namelijk niet zo goed voor een tentoonstelling, bijvoorbeeld omdat er heel veel tekst nodig is om ze uit te leggen. Een tentoonstelling bestaat uit objecten en musea vinden het fijn wanneer het verhaal van een tentoonstelling verteld kan worden aan de hand van die objecten. Laat de bezoeker kijken naar het object en neem ze steeds een stapje verder mee in het verhaal. Heb je die objecten niet, zijn ze visueel niet zo interessant of kunnen ze het verhaal niet dragen? Schrijf dan liever een boek of, als je eens iets anders wilt, maak een podcast.

Hou het kort

In musea werken niet alleen kunsthistorici. Ook projectmanagers, zakelijk leiders, fondsenwervers en marketeers zullen zich over jouw voorstel buigen. Zij hebben in de regel minder behoefte aan een lange wetenschappelijke onderbouwing van je onderzoek. Hou je tekst dus kort. Veel musea eisen zelfs dat een tentoonstelling in één zin samen te vatten is. Dat is wel erg weinig, maar het onderstreept het belang van een kernachtige formulering van je idee.

Visualiseer

Het kan helpen je ideeën te visualiseren in je presentatie. Museum mensen zijn nu eenmaal visueel ingesteld (en misschien ook wel een beetje lui). Ze laten zich sneller overtuigen door een goed gekozen beeld dan door tekst. Laat in ieder geval de belangrijkste tentoonstellingsobjecten zien die je voor ogen hebt. Daarnaast kan je proberen andere aspecten van je plan te visualiseren, zoals de hoofdpersonages, verhaallijn, cruciale citaten of de sfeer die je bij de bezoeker zou willen opwekken. Denk dus niet alleen als een kunsthistoricus, maar ook als een grafisch vormgever.

Bepaal je grenzen

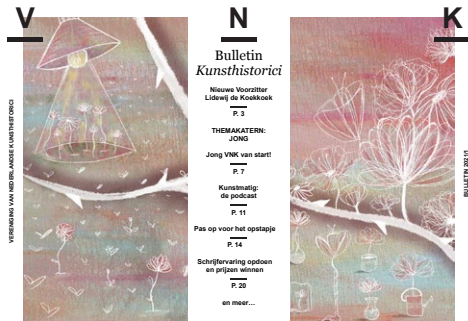
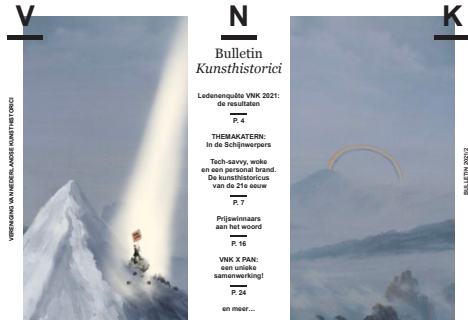
Onderzoeker, tekstschrijver, grafisch vormgever, dramaturg – je moet als kunsthistoricus van vele markten thuis zijn. Tegelijkertijd is de financiële tegenprestatie meestal maar gering. Musea zitten graag voor een dubbeltje op de eerste rang en willen wel eens overvragen: dat je zelf de subsidieaanvragen regelt bijvoorbeeld, of de tekst voor de reclamecampagne schrijft en ook nog even wilt optreden voor de sponsor. Geef in een vroeg stadium aan wat je wel, en wat je niet kunt bieden. En leg dat vast in een contract. Wind er geen doekjes om wanneer je vindt dat het museum onrealistisch hoge verwachtingen heeft. Dat schept duidelijkheid en voorkomt teleurstellingen.

Schep ruimte voor anderen

Naast het bepalen van je grenzen, is het raadzaam ook ruimte te scheppen voor de inbreng van anderen. Timmer je tentoonstellingsconcept niet potdicht, maar geef aan waar en op wat voor een manier anderen ideeën, commentaar en aanvullingen kunnen geven. En zoek niet alleen de inbreng van wetenschappers, maar ook van mensen met andere perspectieven die nieuw licht op de zaak kunnen werpen. Daarmee verlicht je je eigen verantwoordelijkheid en zorg je tegelijkertijd voor betrokkenheid (en draagvlak) van een veel grotere groep. Het museum zal daar blij mee zijn. Steeds meer culturele instellingen streven tegenwoordig naar meerstemmigheid, inclusie en co-creatie. Wanneer jij dat voor ze inbouwt, kan geen museum meer om je heen. Misschien voelt dat vreemd voor jou als onderzoeker die gewend is alleen te werken, maar wil je je onderzoek verkopen vergeet dan vooral de co-creatie niet.

Breng spanning aan

Een spannende verhaallijn kan helpen je tentoonstelling aantrekkelijk te maken. Zoek naar de emotie in het verhaal, naar tegenstellingen of naar een omslagmoment. Als er een dramatisch einde is, geef aan het begin alvast een hint, maar verklap de afloop nog niet en werk langzaam naar de climax toe. Dan is de kans groot dat je de kijker weet te raken, zodat het bezoek onvergetelijk wordt, want wat je raakt blijft je bij. Haal kortom de dramaturg in jezelf naar boven.

Nog geen lid van de VNK?

De VNK, opgericht in 1939, zet zich in voor alle kunst- en architectuurhistorici in Nederland, voor het kunsthistorisch onderzoek en onderwijs, en voor de zichtbaarheid van het vak. De VNK biedt een platform waar kunsthistorici uit alle disciplines elkaar ontmoeten en faciliteert kennisuitwisseling, discussie en advies over vak gerelateerde kwesties.

De vereniging:

- ♦ **STEUNT** kunsthistorici in hun professionele ontwikkeling, o.a. via de verschillende sectieactiviteiten
- ♦ **DRAAGT** actief het maatschappelijk belang van kunstgeschiedenis uit
- ♦ **REIKT** de kunsthistorische prijzen, de Karel van Manderprijs en de Jan van Gelderprijs, uit
- ♦ **PUBLICICEERT** het Bulletin Kunsthistorici
- ♦ **ORGANISEERT** de jaarlijkse Kunsthistorische Dag, diverse workshops, webinars en (netwerk)borrels

Als lid van de VNK:

- ♦ **HEEFT** u toegang tot het grootste netwerk van professionele kunsthistorici
- ♦ **KUNT** u (met korting) deelnemen aan onze activiteiten zoals de Kunsthistorische dag, sectiewerkshops, netwerkborrels, lezingen en webinars
- ♦ **ONTVANGT** u drie keer per jaar het bulletin Kunsthistorici en tien keer per jaar onze nieuwsbrief

Voor wie?

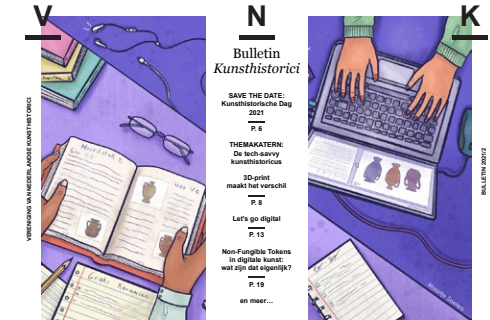
Lidmaatschap van de VNK staat open voor alle kunst- en architectuurhistorici in Nederland, studenten Kunstgeschiedenis en voor in het kunsthistorische veld actieve organisaties.

Lidmaatschap: € 40,- of € 25,- per jaar (Jong VNK))

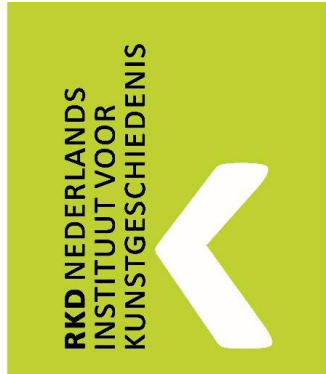
Individueel steunlidmaatschap: € 100,- per jaar

Institutioneel lidmaatschap: vanaf € 500,- per jaar

Aanmelden? Vul het lidmaatschapsformulier in via kunsthistorici.nl/lid-worden

INSTITUTIONELE LEDEN VNK:

RIJKS MUSEUM

PAN

AMSTERDAM

Cultural Heritage Agency
Ministry of Education, Culture and Science

TEFAF

MAASTRICHT

De Gijselaar-Hintzenfonds

De Gijselaar-Hintzenfonds

Colofon

Kunsthistorici is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK)

33ste jaargang, nr. 1, april 2022

Redactiecomissie

Eline Levering
Lisette Luijkx
Froukje van der Meulen
Jochem van Eijdsen
Epcó Runia

Vormgeving en opmaak

Janna & Hilde Meeus, www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Eline Levering, secretariaat@kunsthistorici.nl

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van:

VNK-e
Saskia Janssen
Marjan Pantjes
Julie Hengeveld

Bestuur VNK

Drs. Lidewij de Koekkoek, voorzitter
Geerte Broersma MA, secretaris
drs. Marion van der Marel BA,
penningmeester
Esther van der Hoorn MA
Drs. Mascha van Damme
drs. Epcó Runia
Marie Baarspul MA
drs. Lisette Luijkx
Bram Donders MA

Abonnement

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 40,- en € 25,- (JongVNK), ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurde betalingsinstructies. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Kunsthistorici wordt digitaal verspreid.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Wilt u het lidmaatschap opzeggen? Zorg dan dat uw opzegging vóór 1 januari bij ons binnen is. Opzeggen kan bij secretaris Geerte Broersma: secretaris@kunsthistorici.nl

Ledenadministratie, waaronder (e-mail)adreswijzigingen

Doorgeven aan
secretaris@kunsthistorici.nl

Secretariaat

Vereniging voor Nederlandse Kunsthistorici
t.a.v. Eline Levering
Postbus 90418
2509 LK Den Haag
secretariaat@kunsthistorici.nl

www.kunsthistorici.nl

© Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de afbeeldingen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht zich tot de redactie te wenden.